

بنام خداوند جان آفرین

پیک شماره ۱۳۳ فروردین ماه ۹۲

همکاران این شماره: محمد علی عبدی زاده، ماشاا... فیضی، معصومه کربلایی، الهام محمدی

صاحب امتیاز: روابط عمومی دانشگاه فردوسی مشهد

زیر نظر: دکتر سید حسین سید موسوی مدیر دفتر ریاست و روابط عمومی دانشگاه

تهیه و تنظیم: صدیقه عشقی

گرافیکست و صفحه آرا: محمد یعقوبی

رابطان خبری: محمد آمار - داود اسدیان - مجید پازوکی - حسن پرسا - اعظم جنتی
فر- رضا دانایی - حبیب اله غفوریان

پیک دانشگاه در گزینش، ویرایش و خلاصه نمودن مطالب دریافتی آزاد است
نشانی: مشهد- میدان آزادی- پردیس دانشگاه فردوسی مشهد- سازمان مرکزی

تلفن و نمابر: ۸۸۳۶۰۳۰

کد پستی: ۹۱۷۷۹۴۸۹۷۴

پست الکترونیکی پیک دانشگاه: Pr@um.ac.ir

اخبار

سخن آغازین

اخبار جامع/۴

- اخبار دانشکده کشاورزی/۶

- اخبار دانشکده مهندسی/۷

- اخبار دانشکده کشاورزی/۷

- اخبار دانشکده الهیات/۸

- اخبار دانشجویی و فرهنگی/۸

گزارش

- معرفی گیاه خارشتر/۱۰

مصاحبه

- گفتگو باخانم دکتر دانیلا منگینی استاد دانشگاه ونیز(ایتالیا)/۱۲

گوناگون

- دانشگاه در آیین مطبوعات/۱۴

- ارتقاء/۱۵

- ایقاء/۱۶

- تسلیت/۱۷

کشف و معرفی یک گونه جدید گیاهی و نام گذاری آن به افتخار محقق پژوهشکده علوم گیاهی

Acanthophyllum yasamin-nassehiae، گونه‌ای جدید از گیاه چوبک است که برای اولین بار در دنیا، توسط پژوهشکده علوم گیاهی دانشگاه فردوسی مشهد از استان خراسان شمالی، جمع‌آوری و کشف گردید و به افتخار یکی از محققان این پژوهشکده، به اسم ایشان نام‌گذاری شده است. یک گونه از گیاه چوبک که در سال ۱۳۸۷ توسط محققان گروه گیاهشناسی پژوهشکده علوم گیاهی دانشگاه فردوسی مشهد جمع‌آوری شده بود، پس از مطالعات دقیق و طولانی و تأیید متخصصان مربوط، به‌عنوان گونه‌ای جدید به دنیای علم گیاهشناسی، معرفی گردید. این گونه جدید گیاهی که از خانواده گل میخک می‌باشد، در جریان مأموریت علمی محققان پژوهشکده در منطقه غرب روستای شقان واقع در جنوب غربی بجنورد در استان خراسان شمالی کشف گردید. اکنون، پس از حدود پنج سال مطالعات تخصصی، ثابت شده است که این گیاه، برای اولین بار در دنیا به‌عنوان گونه‌ای جدید معرفی می‌شود. نکته جالب توجه، نام‌گذاری علمی این گیاه است؛ به شکلی که این گونه جدید به افتخار سرکار خانم مهندس یاسمین ناصح، پژوهشگر گیاهشناس پژوهشکده علوم گیاهی، *Acanthophyllum yasamin-nassehiae* نام گرفته است. مقاله مربوط به این کشف علمی، در جلد ۹۲ شماره ۱ مجله *Phytotaxa* به تاریخ ۱۵ آوریل ۲۰۱۳ به چاپ رسیده و به صورت آنلاین به نشانی <http://www.mapress.com/phytotaxa/content.htm> قابل مشاهده است.

استاد برجسته دانشگاه از سوی بنیاد ملی نخبگان معرفی شد

دکتر محمد جعفر یاحقی استاد گروه زبان و ادبیات فارسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد از سوی بنیاد ملی نخبگان به عنوان استاد و محقق برجسته کشور انتخاب شد و به دریافت لوح و جایزه علامه طباطبائی ویژه استادان و محققان برجسته کشور نائل آمد. در مراسمی که روز سه شنبه ۲۲ اسفند ماه ۱۳۹۱ در محل دفتر ریاست جمهوری برگزار شد ۳۲ تن از استادان و محققان برجسته دانشگاهها و مراکز پژوهشی سراسر کشور در رشته های شش گانه پزشکی، مهندسی، علوم پایه، کشاورزی، دامپزشکی و علوم انسانی که طی مراحل از میان استادان سراسر کشور انتخاب شده بودند با حضور رئیس بنیاد ملی نخبگان طی مراسمی لوح تقدیر خود را از دست رئیس جمهور دریافت کردند. بنیاد ملی نخبگان اعلام کرده که علاوه بر مبلغی اعتبار پژوهشی که قرار است در اختیار این استادان منتخب و برجسته قرار گیرد، تأمین بودجه دعوت از محققان خارجی برای مدت سه سال، بودجه به کارگیری ۴ دانشجوی دکتری یا محقق پسا دکتری با حقوق کامل یک استادیار و تسهیلات عمره مفرده به همراه یک تن از اعضای خانواده در اختیار آنان قرار خواهد گرفت.

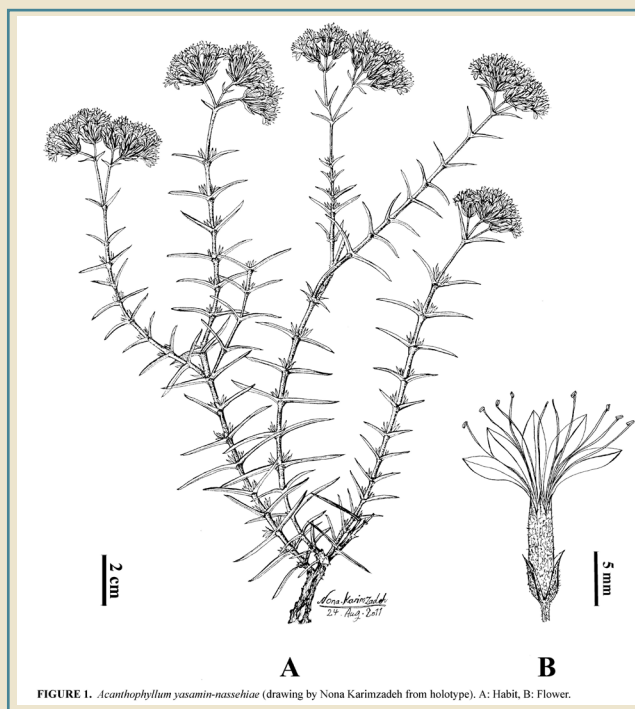

FIGURE 1. *Acanthophyllum yasamin-nassehiae* (drawing by Nona Karimzadeh from holotype). A: Habit, B: Flower.

Alhagi manifera می‌شناختند. خارشتر غالب یا Alhagi maurorum، دارای اسامی قبلی و مترادف A. pseudalhagi و A. persarum، A. camelorum بوده است. نام‌های دیگر فارسی خارشتر عبارت است از خاراشر، خاربز و علف ترنجبین، که در گناباد به آن خرنگبین (خارانگبین) می‌گویند. نام عربی این گیاه، الحاج است که نام علمی گیاه، Alhagi نیز از همین واژه گرفته شده است. واژه camelorum نیز به زبان لاتین، به معنی شتر است.

ریشه خارشتر بسیار عمیق، قوی و گسترده است؛ به‌طوری‌که یکی از عوامل تخریب بناهای باستانی به‌شمار می‌رود. این گیاه معمولاً در بیابان‌ها و مناطق کویری می‌روید؛ اما به‌صورت یک علف‌هرز سیمج در اکثر مزارع، باغ‌ها و زمین‌های دست‌ورزی‌شده، به‌سرعت گسترش پیدا می‌کند و حتی گاهی آسفالت را نیز شکافته و از آن سر بر می‌آورد. این گیاه در قسمت‌های مختلف پردیس دانشگاه فردوسی مشهد، به‌وفور قابل مشاهده است. جالب است بدانیم هرچند خارشتر، مورد تعلیف شتر و بز قرار می‌گیرد و زنبور عسل نیز به گل‌های آن علاقه دارد، اما تنها در بعضی زیست‌بوم‌های خاص و در صورت وجود و فعالیت حشرهای خاص می‌تواند ترنجبین تولید کند.

خواص و کاربردها

طبیعت خارشتر از نظر حکمای طب سنتی، خیلی گرم‌وخشک است و به‌عنوان مُدرّ و مُسهل از آن بهره می‌برند. همچنین، جوشانده آن مُعرق است و مالیدن روغن برگ‌های آن برای

نگاهی دوباره به علف‌هایی که هرز نیستند؛
بازخوانی خواص چشمگیر گیاهان اطراف ما:

خارشتر

گیاه‌شناسی و رویشگاه

خارشتر، گیاهی است چندساله به ارتفاع ۲۰ تا ۱۲۰ سانتی‌متر و دارای شاخه‌های متعدد خاردار به‌رنگ سبز تا سبز مات. طول خارها، از ۱ تا ۶ سانتی‌متر متغیر بوده و زاویه آنها، تقریباً راست است. برگ‌ها، بیضی‌شکل به‌طول ۱۰ تا ۱۵ و عرض ۳ تا ۵ میلی‌متر و گل‌ها، که معمولاً در محور خارها و به‌تعداد ۲ تا ۸ عدد در هر خار ظاهر می‌شوند، به‌رنگ قرمز ارغوانی تا جگری هستند. کاسه گل، بدون کرک است و میوه، به‌صورت نیام دانه‌تسبیخی، حاوی ۴ تا ۷ دانه می‌باشد. سطح نیام، صاف یا دارای خارهای کوتاه است. در دنیا، ۱۲ گونه خارشتر وجود دارد که فقط ۲ گونه آن در ایران می‌روید. گونه غالب در ایران، Alhagi maurorum است که شرح گیاهشناسی آن، در بالا آورده شد؛ اما گونه‌ای دیگر به‌نام Alhagi graecorum نیز در جنوب و جنوب‌غربی ایران می‌روید که قذی کوتاه‌تر، خارهای انبوه‌تر، کاسه گل کاملاً دندانه‌دار، میوه پوشیده از کرک‌های ابریشمی فشرده و نیامی تقریباً دانه‌تسبیخی دارد. این گیاه را پیش‌تر به‌نام

علت، طعمی شیرین داشته و به‌عنوان طعم‌دهنده و شیرین‌کننده در صنایع داروسازی کاربرد دارد. سابقاً، در خراسان و یزد به‌صورت سنتی از آن قند تهیه می‌کردند و هم‌اکنون نیز در صنعت ساخت گز مورد مصرف قرار می‌گیرد.

ترنجبین به‌عنوان یک فرآورده گیاهی، در طب سنتی بسیار رایج است و طبق نظر حکمای طب سنتی، طبع آن کمی گرم و تر است و به‌عنوان مُلین، مسهل صفا، تب‌بر، خنکی، رافع سرفه، رافع زردی، برطرف‌کننده یبوست، برطرف‌کننده درد سینه و رافع عطش و تب‌های گرم، کاربرد دارد. استفاده مقدار کمی از آن، برای فرونشاندن تب‌های نوزادان و کودکان و نیز برای لینت مزاج آنها متداول بوده است.

مصرف ترنجبین با آب پنیر برای اخراج اخلاط سوخته، با ماء‌الشعیر برای دفع اخلاط گرم، مخلوط با کره گوسفندی برای بازکردن مجاری ادراری (حبس البول) و با آب زیره برای رفع صدای شکم (قرقر شکم) که با تب خفیف توأم باشد، مفید است.

احتیاط

بیماران مبتلا به حصه، اسهال خونی، بواسیر، خون‌ادراری و آبله نباید از ترنجبین استفاده کنند. ترنجبین، مضر طحال است و برای اشخاص گرم‌مزاج، مناسب نیست.

هنگام و مقدار مصرف

بهترین موقع برای بهره‌گیری از خواص درمانی ترنجبین، خوردن آن به‌صورت ناشتا در صبح‌ها می‌باشد و مقدار خوراک آن نیز بسته به سن بیمار، از ۱۰ تا ۲۵ گرم می‌باشد.

محمدرضا جوهرچی؛ عضو هیئت علمی بازنشته گروه پژوهشی گیاه‌شناسی، پژوهشکده علوم گیاهی با همکاری: حسن پُرسا؛ کارشناس ارشد پژوهشی، پژوهشکده علوم گیاهی

روماتیسم مفید است. گل‌های آن نیز برای التیام بواسیر مؤثر است. بر طبق تحقیقات جدید مشخص شده است که مواد موجود در ریشه خارشتر می‌تواند در تقویت سیستم دفاعی بدن مؤثر واقع شود و لذا گزینه مناسبی برای درمان و مهار بیماری ایدز به‌شمار می‌رود. برخلاف باور رایج و برخی مطالب مکتوب و مجازی، عرق خارشتر هیچ تأثیری در ازبین‌بردن سنگ‌های کلیوی و مثانه ندارد. بر همین اساس، بر طبق تحقیقاتی که به سرپرستی آقای دکتر ایرج افتخار شاهرودی، پزشک متخصص کلیه و مجاری ادراری انجام شده است، تأثیر عرق خارشتر بر دفع سنگ‌های کلیه و مثانه، به لحاظ علمی تأیید نشده است.

ترنجبین

ترنجبین، معرب ترنجبین (ترانگبین=عسل تازه) است که به عربی، مَن (بر وزن ظَن) گفته می‌شود. بر اثر فعالیت گونه‌ای حشره سخت‌بالپوش (احتمالاً نوعی *Larinus*) بر روی شاخه‌های جوان گیاه خارشتر، شیرابه‌ای تراوش می‌شود که به‌تدریج مانند ذرات نبات بر روی گیاه، سفت شده و مستقر می‌شوند. این حشره معمولاً در مناطق کویری و بیابانی دیده می‌شود؛ بنابراین جایی که این حشره نباشد، گیاه خارشتر نمی‌تواند ترنجبین تولید کند. افراد محلی، صبح زود و قبل از طلوع آفتاب، شاخه‌های حاوی ترنجبین را جمع‌آوری کرده و در محل تمیزی آنها را قرار می‌دهند. سپس با ضربه‌زدن و تکاندن آنها روی پارچه‌های سفید و تمیز، ترنجبین را به‌دست آورده و پس از تمیز کردن، آن را به بازار عرضه می‌کنند. واژه عربی مَن (ترنجبین) در تورات و قرآن هم آمده است؛ به‌صورتی که در قرآن سه‌بار (سوره بقره آیه ۵۷، سوره اعراف آیه ۱۶۰ و سوره طه آیه ۸۰) به آن اشاره شده است. علمای قدیم اسلامی می‌پنداشتند که مَن، شبنمی است که از آسمان روی خاری که آن را حاج (خارشتر) می‌نامند، می‌نشیند و پس از خشک‌شدن مبدل به مَن می‌شود. برای اولین بار، ابوریحان بیرونی دریافت که ترنجبین، از تراوشات خود گیاه است.

خواص و کاربرد ترنجبین

ترنجبین، در حقیقت ماده‌ای قندی است که مقدار زیادی ساکارز طبیعی دارد؛ به‌همین